

Izašao je u suradnji sa Izdavačkim centrom Rijeke, a objavljen je i kao poseban zbornik: OTOK KRK, PEDESET GODINA SKJ.

U cjelini posvećen pedesetoj obljetnici osnivanja prve organizacije KPJ na otoku Krku, nastoji kroz priloge desetak autora dati pregled razvoja naprednih snaga na tom našem najvećem otoku, od začetka u 19. stoljeću do današnjih dana.

Uvodni prilog Petra Strčića, *Revolucionarne snage na o. Krku u 19. i 20. stoljeću (7—21)*, skreće pažnju na iskrivljenu i nepotpunu sliku o revolucionarnoj prošlosti naših otoka, uvriježenu u javnosti. Takva slika posljedica je neupućenosti, ali i nedostatka historiografskih radova koji obrađuju radničku i revolucionarnu prošlost našeg otočkog područja. Dajući u prilogu sažeti presjek kroz povijest radničkog pokreta otoka Krka, naglašava pojedine faze i probleme u njegovom razvoju. Posebno ističe negativan utjecaj ekonomske i društvene zaostalosti Krka na razvoj radničkog pokreta, pa stoga smatra djelovanje krčkih komunista još značajnijim, a njihovu borbu u vrijeme talijanske i njemačke okupacije, pod vrlo teškim okolnostima zbog specifičnog geografskog karaktera otoka, značajnim prinosom razvoju NOP-a na kvarnerskog području.

Isti nam autor u prilogu *Tito na našoj Boduliji (21—31)*, prikazuje osobne kontakte Josipa Broza s otokom Krkom i Krčanima. Saznajemo da je Tito prije rata boravio na Krku tri puta (1925. ili 1926, 1938, 1939. g.), ali ni jednom ti boravci nisu bili neposredno vezani uz njegov partijski rad na samom otoku, te nakon rata također tri puta (1953, 1970, 1978. g.).

Podijelivši povijest radničkog pokreta otoka Krka u nekoliko većih vremenskih razdoblja, autori ih kronološkim redom obrađuju. Tako Vlado Oštrić u *Radnički pokret na otoku Krku do kraja prvog svjetskog rata (31—41)*, prezentira njegove skromne početke. Ističe da prva radnička društva okupljaju prvenstveno obrtničke radnike, te da se u njima ne osjeća organizirano djelovanje socijalista. U tom razdoblju jedinu organiziranu ekonomsku borbu na Krku vodi grupa tipografskih radnika zaposlenih u tiskari »Kurykta«, koji godina 1905, 1907. i 1909. provode štrajkove. Aktivnost Mihovila Derenčinovića, postolarskog radnika, koji u Bašćanskoj Dragi djeluje od 1909—1914., opskrbljujući grupu simpatizera sindikalnim i socijalističkim tiskom, autor ističe kao prvo organizirano socijalističko idejno-političko djelovanje na otoku. Na kraju priloga poimence navodi Krčane koji su se istakli u radničkom pokretu u tom vremenskom razdoblju izvan Krka.

Radom *Prilog o Krčanima u Oktobarskoj revoluciji, (43—54)*, zaokružuje Ivan Očak sliku o utjecaju međunarodnog radničkog pokreta na Krčane. U većem dijelu ovog priloga obrađuje biografije nekih Krčana, sudionika Oktobarske revolucije (Filip Kumbatović, Vjekoslav Volarić, Vinko Pajalić, Ivan Hodanić), koji su kao vojnici austro-ugarske vojske na Istočnom frontu bili zarobljeni, potom nastavili borbu na strani ruskih radnika i seljaka, a po povratku u zemlju širili ideje prve socijalističke revolucije.

Slijedeće razdoblje u radničkoj prošlosti Krka obrađuje Mihael Sobolevski *Radnički pokret na otoku Krku u razdoblju od 1919. do 1933. go-*

dine (55—64). Istaknuvći neospornu činjenicu da su povratnici iz prvog svjetskog rata, ponajviše sudionici u bokokotorskoj pobuni mornara i ruski zarobljenici, stvorili preduvjete revolucionarnom radničkom pokretu na Krku, smatra da je stvarna aktivnost počela tek 1923/24. nakon osnivanja Nezavisne radničke partije Jugoslavije (NRPJ). To se očituje već na skupštinskim izborima 1923. kad lista NRPJ dobiva na Krku 37 glasova. Otada, pa do osnivanja prve partijske ćelije 1933. u Puntu, odvija se na Krku znatna propaganda ideja revolucionarnog radničkog pokreta, i to pojedinačnom agitacijom te putem marksističke literature i klasne radničke štampe. Tu aktivnost smatra autor najvažnijom za razvitak radničkog pokreta na Krku od kraja rata do 1933. godine.

U zajedničkom prilogu *Osnivanje i početak djelovanja prve organizacije KPJ na o. Krku (Punat 1933—1934)* (65—75), prikazuju nam Ivan Galjanić i Petar Strčić teške društveno-političke i ekonomske prilike na Krku u vrijeme osnivanja prve ćelije KPJ u Puntu. Autori posebno naglašavaju da je ona osnovana u vrijeme šestojanuarske diktature, te da je to bila prva jedinica KPJ na Kvarnerskim otocima.

Ovaj prilog upotpunjuju sljedeća dva biografska rada: Ljubo Karabaić u *Prilogu za biografiju Petra Franolića Barčina — sekretara prve ćelije KPJ i prvog KK KPH otoka Krka* (77—88), prezentira niz podataka iz života i revolucionarnog djelovanja sekretara prve jedinice KPJ na Krku, a Petar Strčić u prilogu *Biografski podaci članova prve ćelije KPJ na o. Krku (1933)* (89—97), iznosi najosnovnije podatke o životu i radu preostalih pet članova prve partijske ćelije (Petar Franolić Popić, Ivan Galjanić, Mate Mrakovčić Šimunić, Franjo Ragužin, Ivan Žic Tolonar).

Bosiljka Janjatović, *Otok Krk i komunistički pokret od 1933. do 1941. godine* (99—108), ističe da je u tom razdoblju komunistički pokret na otoku Krku imao sve veći utjecaj, te da krčke komuniste ne slama niti otkrivanje partijske mreže na području Hrvatskog primorja 1934. godine, kada je među uhapšenima bilo i dvadesetak Krčana. Štoviše, oni proširuju oblike svog djelovanja, rade na osnivanju novih partijskih ćelija i sve se više povezuju s partijskim organizacijama na kopnu. Komunistički se pokret na otoku Krku, naglašava autorica, u razdoblju od 1933—1941. odvija potpuno u skladu s općim razvojem KPJ, obavljajući, koliko je to moguće, pripreme za predstojeću revoluciju.

Ivo Kovačić i Bosiljka Janjatović *Krčani u borbi španjolskog naroda za slobodu (1936—1939)* (109—117), osvrću se na onaj segment borbe naprednih Krčana koji se nije odvijao u zemlji. Naime, u vrijeme španjolskog građanskog rata, među 1700 jugoslavenskih dobrovoljaca, nalazilo se na strani demokratskih snaga Španjolske i devet Krčana. O njima nam autori daju kraće biografske podatke, ističući činjenicu da je aktivno uključivanje Krčana u tijekove komunističkog pokreta u zemlji i svijetu umnogome pridonijelo kasnijem rasplamsavanju ustanka na samom otoku.

Antun Giron *KPH na o. Krku od 1941. do 1945. godine* (119—131), naglašava da je uloga Partije na Krku u organiziranju i pokretanju borbe za nacionalno i socijalno oslobođenje identična s njenom ulogom na kopnu, a povremeni problemi u razvoju NOP-a posljedica su specifičnog geografskog položaja otoka i nemogućnosti da se uspostavi veza sa NOB-om na kopnu.

Nadalje nam autor sadržajno i kronološkim redom prezentira etape kroz koje je Partija na Krku prolazila u ratnom razdoblju.

Ulogom Partije u poslijeratnom razvoju Krka bave se autori u dva završna priloga ovog zbornika. Zdenko Pleše *Privredni i društveno-politički razvoj otoka Krka nakon oslobođenja i KPJ/SKJ* (132—143), ističe da je Partija, boreći se za brži ekonomski, društveno-politički i kulturni razvoj otoka, uspijevala čitavo vrijeme zadržati vodeću ulogu, dok Marinko Pavlić u prilogu *Savez komunista na o. Krku danas* (145—156), prezentira trenutno društveno-političko stanje, ističući spremnost krčkih komunista da i danas budu vodeća snaga u razvijanju samoupravnih i socijalističkih odnosa na otoku i u čitavoj našoj zajednici.

Uz popis sekretara KK KPH i OK SKH te predsjednika Općinske konferencije i komiteta SKH Krk, nalazi se na kraju zbornika na dvadesetak stranica bogat slikovni materijal.

Trud grupe autora koji su surađivali u stvaranju ovog sveska Krčkog zbornika rezultirao je korisnom knjigom u kojoj je cjelovito oslikan napredan pokret na otoku Krku u razdoblju od druge polovice 19. stoljeća do najnovijih dana. To je, kako naglašava u predgovoru urednik, samo pregled na temelju kojeg bi tek trebalo doći do opsežne monografije o radničkom pokretu na otoku Krku, ali i kao takav značajan je prilog ne samo proučavanju zavičajne prošlosti, već je i vrijedan doprinos proučavanju povijesti jugoslavenskog radničkog i komunističkog pokreta.

Zlatko Stubić

ZBORNİK CENTRA ZA DRUŠTVENA ISTRAŽIVANJA SLAVONIJE I BARANJE

20, 1983., str. 412; —21, 1984, str. 562. Slavonski Brod.

Zbornik ima klasičan izgled historijskog časopisa. Glavna rubrika su *Izvorni znanstveni članci*, koja zauzima i do 80% prostora u pojedinom broju. U svakom broju objavi se ponešto od *građe*, uglavnom vezane za slavonsku povijest (tu donekle možemo biti zadovoljni zastupljenošću starije povijesti, bar u 20. broju, gdje su objavljeni »Engelshofenov regulament iz 1747. godine (Prilog za povijest Slavonske krajine u XVIII stoljeću)«, str. 235—53 i »Jedan krajiški popis iz Vojne Hrvatske (La Croatie Militaire)«, 255—62; autor je oba priloga Drago Roksandić). Redovite su i rubrike *Bibliografija*, u kojoj se obrađuju slavonski časopisi i listovi; zatim *Ocjene i prikazi*, te *Časopisi i zbornici*, gdje se daju prikazi i recenzije novih knjiga, povijesnih časopisa i zbornika, kao i *obavijesti* o znanstvenim skupovima, obljetnicama, izložbama i sl.

Autori u Zborniku su radnici CDISB-a i neki redoviti i povremeni suradnici iz Zagreba, Beograda, Osijeka, Novog Sada i dr.

U jubilarnom 20. broju nekoliko je članaka posvećeno obljetnici CDISB-a i samog Zbornika. Između ostalog, tu je bibliografija članaka i priloga objav-

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 18

ZAGREB

1985.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 18

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor i tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ Damir, student, Filozofski fakultet Zagreb
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
BOBAN dr Ljubo, Filozofski fakultet Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet Zagreb
BUŽIĆ-BOŽANČIĆ dr Danica, Poljana kralja Tomislava 3, Split
ĐURIĆ Vesna, student, Filozofski fakultet Zagreb
FILIPOVIĆ Klara, Šestinski vijenac 22, Zagreb
GOLDSTEIN mr Ivo, Filozofski fakultet Zagreb
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb
KARDUM mr Livia, Fakultet političkih nauka Zagreb
KLOPČIĆ Franc, Linhartova 62, Ljubljana
KUDELJIĆ Zlatko, Turinina 4, Zagreb
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, P. Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH, Zagreb
NIKOLANCI Mladen, B. Ivanovića 10, Split
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
PEKIĆ mr Milenko, Naučna biblioteka, Zadar
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar
PRELENDER Ivica, Iza Roka 1, Dubrovnik
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Zagreb
STUBLIĆ Zlatko, Vlašićka 12, Zagreb
ŠANTEK Darko, Trnac 29, Zagreb
ŠVAB mr Mladen, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb
TARADŽIĆ Branka, student, Filozofski fakultet Zagreb
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1 Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb